کشاورزی خراسان رضوی سربلند در حصار چالشها

خطه زرخیز خراسان رضوی از دیرباز در حوزه کشاورزی سرآمد و شهره بوده و در زمینه تولیدات این بخش به عنوان یکی از استان‌های مهم و پیشرو کشور شناخته شده است و این درحالی است که مشکلات و چالشهای این بخش در اشکال مختلف وجود دارد.

بخش کشاورزی خراسان رضوی با سهم ۴۰ درصدی از کل ارزش تولید ناخالص این استان به عنوان یکی از پایه‌های اقتصادی و حیاتی خطه خراسان رضوی محسوب می‌شود که هر سال در بخشهای زراعی، دامی و باغی نه تنها رشد و افزایش بهره‌وری را تجربه می‌کند بلکه سهمی بسیار در تامین و تولید محصولات مورد نیاز سایر استانها نیز دارد.

رتبه نخست کشور در تولید زیره و مقام نخست در تولید گوشت قرمز، رتبه دوم در تولید تخم مرغ، مقام سوم در تولید شیر و مقام چهارم در تولید گوشت مرغ نشان از جایگاه این استان در حوزه کشاورزی و دام و طیور است و ظرفیتهایی چون ۱۵.۸ میلیون واحد دامی و تولید سالانه بیش از یک میلیون و ۴۰۰ هزار تن محصول در حوزه دام و طیور و رتبه برتر کشور در این بخش تنها بخشهایی از ظرفیت‌های این استان در حوزه کشاورزی و دامپروری است.

همچنین این استان دارای یک میلیون هکتار سطح زیر کشت انواع محصولات زراعی و باغی آبی و دیم با هشت میلیون تن انواع محصولات

است. این استان مقام نخست کشور در تولید زعفران، رتبه دوم در تولید پسته، رتبه سوم در تولید انار و مقام چهارم کشور در تولید انگور را هم در اختیار دارد.

خراسان رضوی با ۸.۱ درصد جمعیت کشور ۶ میلیون و ۴۳۴ هزار و ۵۰۱ نفر جمعیت در قالب ۲ میلیون و ۴۵۰ هزار و ۹۱۶ خانوار دارد که یک میلیون و ۷۳۳ هزار نفر از این جمعیت در روستاهای استان سکونت دارند.

آب پاشنه آشیل کشاورزی خراسان رضوی

رییس سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی در این زمینه گفت: بیش از ۹۸ درصد از تولید محصولات کشاورزی خراسان رضوی وابسته به منابع آب زیرزمینی است و تنها دو درصد کشت استان به صورت دیم است.

محمدرضا اورانی افزود: سطح زیرکشت سبزی و صیفی‌جات در استان ۶۷ هزار هکتار است که حدود ۵۰ هزار هکتار مربوط به کشت سبزیجات و جالیز است و میزان تولید در این سطح زیرکشت برابر با پنج هزار هکتار کشت گلخانه‌ای است.

وی ادامه داد: میزان تولید در هر هکتار گلخانه ۱۰ برابر کشت آبی است و هر هکتار گلخانه برای ۱۰ نفر اشتغال مستقیم و غیر مستقیم ایجاد می کند.

رییس سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی گفت: تا کنون ۳۷۴ هکتار کشت گلخانه ای در خراسان رضوی اجرا شده است که این رقم در سال ۹۲ حدود ۱۱۸ هکتار بود.

اورانی افزود: تعهد ابلاغی استان خراسان رضوی در بخش ایجاد کشت گلخانه‌ای در سال کنونی ۲۲۵ هکتار است.

وی ادامه داد: استان خراسان رضوی در اقلیم خشک و نیمه خشک واقع شده است و در تراز منفی سفره های آب زیرزمینی بیشترین سهم را در کشور را دارد از این رو باید به سمت کشت‌های گلخانه‌ای تغییر رویکرد دهد.

ضرورت توسعه صنایع تبدیلی

با توجه به مزایای متعدد صنایع تبدیلی از جمله ایجاد اشتغال، فرآوری و افزایش مدت مصرف محصولات کشاورزی، کاهش هزینه‌ها و هدررفت

محصولات کشاورزی، توسعه و گسترش این صنایع راهی در جهت رشد اقتصادی در راستای اجرای اقتصاد مقاومتی و البته تقویت ارتباطات میان بخشهای صنعت و کشاورزی است.

صنایع تبدیلی از میزان بیکاری‌های دائمی و فصلی در مناطق روستایی کم کرده و زمینه مناسب برای توسعه بخش کشاورزی را فراهم می‌کند که به افزایش تولیدات، بهره‌وری، ایجاد فرصت های شغلی، تامین نیازهای اساسی، پیوند با دیگر بخش های اقتصادی و کاهش نابرابری های منطقه‌ای منجر می‌شود.

به همین دلیل است که صنایع تبدیلی را پیش نیاز راهبرد صنعتی شدن و تامین کننده امنیت غذایی در کشور می‌دانند زیرا این صنایع می‌تواند از نقش تامینی مواد غذایی و نیز امنیت غذایی بالایی برخوردار باشد.

به گفته کارشناسان و صاحبنظران، صنایع غذایی بیش از ۸۵ درصد صنایع تبدیلی و تکمیلی مربوط به بخش کشاورزی را به خود اختصاص داده است و با توجه به آثار مستقیم و غیرمستقیمی که این صنایع از نظر تولید و اشتغال در بخش کشاورزی بر جای می‌گذارد در حقیقت موجب رشد و شکوفایی اقتصاد در سطح کلان شود.

اهمیت صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی را زمانی بیشتر می‌توان دریافت که توجه شود پس از صنایع سنگین، صنایع غذایی از نظر وسعت و گستردگی، دومین مقام را در جهان داراست و صنایع غذایی راهبردی، غلات، قند، لبنیات و روغن را نیز در بر می گیرد.

بسیاری از محصولات کشاورزی دارای زمان تولید و مصرف محدودی هستند و تولید یا برداشت محصولات این بخش معمولا در یک زمان مشخص و کوتاه صورت می گیرد ولی مصرف در زمان طولانی‌تری صورت می‌گیرد و صنایع تبدیلی می‌توانند با حفظ و نگهداری محصولات، در آنها به گونه‌ای تغییر و تبدیل ایجاد کنند که امکان مصرفشان در طی سال میسر باشد.

با این ویژگی‌ها می‌توان گفت که صنایع دستی در فرآیند توسعه کشور نقشی کلیدی دارند و توجه بیشتر به این صنایع تسریع در رشد و توسعه کشاورزی و اقتصادی را موجب می‌شود.

رییس انجمن صنایع تبدیلی خراسان رضوی ارتقای صنایع تبدیلی در راستای ارزآوری و رهایی از اقتصاد تک محصولی نفت محور را موثر دانست و گفت: تسهیل فعالیت سالم، مولد، اشتغال آفرینی، جلوگیری

از تولید ضایعات کشاورزی و مهاجرت روستاییان به شهرها از جمله مزایای صنایع تبدیلی برای کمک به بخش کشاورزی و اقتصاد کشور است.

علیرضا بوستانی افزود: بار مشکلات بخش کشاورزی بر دوش صنایع تبدیلی قرار گرفته است به این معنا که محصولات کشاورزی در مورد میزان و نوع استفاده از کود و سم و ماندگاری دچار مشکلاتی هستند و وقتی این محصولات وارد کارخانه می‌شوند نمره استاندارد محصول منفی می‌شود از این رو باید به کشاورزان آگاهی لازم در این خصوص را داد.

وی با اشاره به این که بخش عمده صنایع تبدیلی خراسان رضوی فرسوده است ادامه داد: روسیه سالانه ۱۶۰ هزار تن واردات رب گوجه فرنگی دارد و نیازمند این محصول است که اگر فقط به نوسازی صنایع تبدیلی در این عرصه اهمیت دهیم چندین برابر سرمایه اولیه باز می‌گردد.

رییس انجمن صنایع تبدیلی خراسان رضوی گفت: هم اکنون ۷۰ درصد صنایع تبدیلی کشور در این استان مستقر است و تولیدات صنایع تبدیلی در این استان دو برابر میزان مصرف خراسان رضوی است لذا مازاد تولید در این بخش به خارج از کشور صادر می‌شود.

بوستانی افزود: ۹۰ درصد صاحبان صنایع تبدیلی را بخش خصوصی تشکیل می‌دهند و فعالان این عرصه زیر پوشش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی فعالیت می کنند.

زعفران خراسان ناشناخته در جهان

در حالی که بخش عمده ای از سهم ۹۵ درصدی زعفران ایران در جهان متعلق به خراسان رضوی است سهم ما از بازار جهانی این محصول حدود چهار درصد است.

تولیدکنندگان و صادرکنندگان ایرانی و به تبع آن کشاورزان خراسان رضوی کمترین منفعت را از بازار جهانی زعفران به دست می‌آورند در حالی که صادرات این محصول در قالب صادرات غیر نفتی می‌تواند نجات بخش اقتصاد کشور و محوری اصلی در تحقق اقتصاد مقاومتی باشد و بی‌توجهی به این نکته هنوز هم در روند کشت تا صادرات و بازاریابی این محصول موج می‌زند.

ایران به عنوان تولیدکننده منحصر به فرد و بهتر است بگوییم بی رقیب زعفران در دنیا مطرح است اما مقایسه ارزش و حجم صادرات این

قلم ارزشمند صادراتی مبین این واقعیت تلخ است که از نظر ارزش وزنی تغییر چندانی حاصل نشده و اگر هم در ارزش دلاری و ریالی آن تغییراتی ایجاد شده آن هم به دلیل افزایش قیمت های جهانی بوده است و دیگر هیچ.

این اوضاع تلخ و تامل برانگیز در شرایطی رخ می دهد که زعفران در گروه محصولات با ظرفیت بالا برای ایجاد اشتغال، توسعه اقتصاد و ارزآوری برای کشور مطرح است و با توجه به این که افزایش تولید آن سرمایه کلان نمی خواهد می توان با ایجاد صنایع تبدیلی، فرآوری و بسته بندی سود حاصل از صادرات آن را به میزان قابل توجهی افزایش داد.

این که برای صدها سال دارنده محصولی باشی و تاریخ نگاران در انواع و اشکال مختلف نام آن را به نام سرزمینت بزنند و همچنان در مدیریت و برنامه ریزی برای توسعه و برداشت با کمترین هدر رفت، فرآوری و بسته بندی، بازاریابی، صادرات و معرفی آن به جهانیان به عنوان برندی ایرانی و در بسته بندی های قابل اطمینان و اتکا دچار مشکل باشی نشان از بی توجهی به این ارزش اقتصادی است و همین می شود که همچنان تولیدکنندگان و صادرکنندگان ایرانی از تجارت قابل توجه این محصول در بازارهای جهانی به حداقل های ممکن راضی شده اند.

سهم اندک ایران از تجارت طلای سرخ در جهان در عین تولید حدود ۹۵ درصدی این محصول خود گویای عمق فاجعه است و شکوه‌هایی که هر از گاهی از کشت و تولید زعفران در کشورهایی مانند افغانستان شنیده می‌شود و داد و فغان از این که زعفران ما را در اسپانیا به نام زعفران خودشان بسته بندی و به فروش می‌رسانند تنها گلایه‌هایی است که در بی توجهی متولیان به سکوت منتهی می‌شود.

مدیرامور باغبانی سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی با بیان این که فرآوری محصول ارزشمند و راهبردی زعفران در داخل کشور ضرورتی است که تاکنون مغفول مانده است افزود: بیش از ۱۲۰ واحد بسته بندی زعفران در خراسان رضوی گرچه فعالیت مناسبی دارند اما تمام این واحدها محصول را به صورت خام بسته بندی می کنند.
هاشم نقیبی افزود: این در حالی است که باید با هدف کسب آورده اقتصادی بیشتر و استفاده کامل از تمام ظرفیتهای این محصول ارزشمند، در زمینه فرآوری زعفران اقدام کرد.
وی ادامه داد: در زمینه فراوری محصول زعفران بسیار مختصر و در حد

تولید چای و برخی نوشیدنیهای زعفرانی فعالیتهایی انجام شده اما در بسیاری از زمینه های فعالیت در این حوزه هنوز اقدامی نشده است.
مدیرامور باغبانی سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی گفت: باید به فکر تولید فرآورده های جدید از زعفران باشیم که شامل نوشیدنیهای جدید، اسانس گیری، طعم گیری و تولید محصولات با اندازه های مختلف با توجه به ویژگیهای زعفران از جمله شادی آفرینی آن است.

نقیبی افزود: سطح زیر کشت زعفران در خراسان رضوی بیش از ۸۶ هزار هکتار است و بیش از ۳۰۰ تن محصول از این سطح برداشت می شود و در مجموع ۱۴۴ هزار بهره بردار در حوزه کشت زعفران در این استان فعالیت دارند و به ازای هر هکتار سطح زیر کشت زعفران ۲۰۰ نفرروز اشتغال و یک فرصت شغلی دایم ایجاد می شود.

وی اضافه کرد: پارسال ۳۱۰ تن زعفران از ۸۶ هزار و ۴۰۰ هکتار مزرعه در خراسان رضوی برداشت شد که حدود ۲۵۰ تن آن به ارزش ۳۵۵ میلیون دلار به کشورهای مختلف صادر شد.

ضعف در مکانیزاسیون محصول زعفران

مدیرامور باغبانی سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی نیز در این زمینه گفت: در امر دسته‌بندی کردن و تولید زعفران هنوز هم برای گل پر کردن زعفران دستگاهی وجود ندارد و به رغم اینکه ایران رتبه نخست تولید زعفران جهان را دارد اما همچنان در زمینه تحقیقات و ابداعات برای تسهیل امور کاشت، داشت، برداشت و دسته بندی زعفران دچار خلاء و کمبود هستیم.

نقیبی افزود: اگرچه در این زمینه یک سری کارهای مخترعان و مبتکران شروع شده اما هنوز نتایج مورد توجه از این تلاش ها کسب نشده است.

وی تاکید کرد: انجام عملیات مناسب بهداشتی در حین و پس از برداشت در افزایش کیفیت، بازار پسندی و صادرات این محصول نقش تعیین کننده دارد و

مکانیزه شدن روند کاشت،داشت و برداشت محصول زعفران بین ۶۰ تا ۷۰ درصد موجب کاهش هزینه های تولید این محصول می شود.

او ادامه داد: ۲۰ تا ۲۵ درصد هزینه تولید به بخش کاشت زعفران

اختصاص دارد، ۳۵ درصد هزینه نیز مربوط به برداشت و ۴۰ درصد دیگر در بخش گل پرکنی و خشک کردن محصول مورد استفاده قرار می گیرد بنابراین مکانیزاسیون در این حوزه بسیار مهم است.

توسعه مکانیزاسیون همچنان یک ضرورت

رییس اداره امور فناوری‌های مکانیزه سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی نیز گفت: توسعه مکانیزاسیون بر افزایش بهره‌وری، تولید و نیز کاهش دورریز و پرت محصولات کشاورزی تاثیر به سزایی دارد.

سید سعید سجادی بر اهمیت پرداخت تسهیلات در توسعه و حمایت از مکانیزاسیون کشاورزی تاکید کرد و افزود: دولت تدبیر و امید نسبت به این مهم رویکرد کارشناسی و توجه ویژه داشته لذا طی هفت سال اخیر اقدامات اجرایی و حمایتگرایانه بسیار موثری را در این حوزه برنامه‌ریزی و اجرا کرده است.

وی ادامه داد: تا سال ۱۳۹۲ یعنی سال آغاز فعالیت دولت یازدهم سالانه ۶۰ میلیارد ریال تسهیلات به مکانیزاسیون کشاورزی خراسان رضوی تعلق می‌گرفت اما از سال ۱۳۹۲ تاکنون در مجموع چهار هزار و ۱۷۰ میلیارد ریال تسهیلات در این بخش در استان خراسان رضوی پرداخت شده است.

رییس اداره امور فناوری‌های مکانیزه سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی گفت: پرداخت تسهیلات مکانیزاسیون کشاورزی در این استان از سال ۱۳۹۲ تاکنون نسبت به قبل از آن ۷۰ برابر شده که زمینه‌ساز جهش تولید است.

سجادی افزود: دو شاخص ارزیابی در حوزه مکانیزاسیون وجود دارد که شامل شاخص "سطح مکانیزاسیون یا ضریب اسب بخار در هکتار" و شاخص "درجه مکانیزاسیون یا درصد ماشینی بودن عملیات‌های زراعی و باغی" است.

وی اضافه کرد: این استان از زمان روی کار آمدن دولت تدبیر و امید در شاخص سطح مکانیزاسیون از ۱.۲ اسب بخار در هکتار طی سال ۹۲ به ۱.۸۶ اسب بخار در هکتار رسیده که افزایش چشمگیری محسوب می‌شود.

او ادامه داد: در شاخص درجه مکانیزاسیون نیز در زمینه برداشت گندم به عنوان یک محصول راهبردی از حدود ۳۰ درصد به ۶۳ درصد رسیده‌ایم به این معنا که هم اکنون ۶۳ درصد کشت گندم آبی استان به

صورت مکانیزه کشت می‌شود که این رقم امسال با حمایت‌های دولت قرار است به ۶۷ درصد ارتقا پیدا کند.

خام‌فروشی نقطه تاریک کشاورزی خراسان رضوی

سرپرست پیشین سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی چندی پیش در این زمینه گفت: فرآوری محصولات کشاورزی در این استان دچار ضعف است و خام فروشی از مشکلات این بخش می‌باشد در حالی که استان خراسان رضوی دارای ظرفیت‌های بالقوه در بخش کشاورزی است.

نجفقلی صالحی افزود: ۳۶۳ هزار بهره بردار در بخش کشاورزی خراسان رضوی فعالیت دارند و حجم تولید سالانه انواع محصولات باغی، زراعی و دامی این استان هشت میلیون تن است، همچنین دو میلیون و ۱۳۸ هزار هکتار عرصه مستعد کشاورزی در خراسان رضوی وجود دارد.

وی ادامه داد: سالانه یک میلیون و ۲۰۰ هزار هکتار زمین در این استان زیر کشت ۸۳ نوع محصول می‌رود که ۹۰۰ هزار هکتار از این سطح مربوط به زراعت و ۳۰۰ هزار هکتار آن باغ است.

سرپرست پیشین سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی گفت: بیشتر محصولات کشاورزی استان به صورت خام صادر می‌شود در حالی که در صورت فرآوری برخی از محصولات و صادرات آنها، ارزآوری و سودآوری بیشتری به همراه دارد.

صالحی افزود: گیاهان دارویی به سبب ارزش افزوده بسیار می‌توانند اشتغال‌زا و درآمدزا باشند اما به رغم این که خراسان رضوی منطقه‌ای مستعد و دارای مزیت در گیاهان دارویی است اما عمده این گیاهان به صورت فله‌ای از استان صادر شده و ارزآوری کمتری دارد لذا تقویت صنایع تبدیلی در این حوزه هم نیازمند جذب سرمایه‌گذار است.

وی ادامه داد: فرهنگ صرفه‌جویی آب در کشور ضعیف و بخش کشاورزی نیز با کمبود منابع آب مواجه است و در صورت ضعف حوزه حمل و نقل، فشار بیشتری بر منابع حوزه کشاورزی وارد می‌شود لذا در این شرایط نیاز مبرمی به سرمایه‌گذاری در حوزه حمل و نقل داخلی و صادرات بخش کشاورزی استان هم وجود دارد.

سرویس خبری: صنعت غذا